

РЕПУБЛИКА СРПСКА
Влада Републике Српске
Министарство финансија

**Стратегија за успостављање и развој интерне финансијске
контроле
У јавном сектору у Републици Српској**

Бања Лука, April 2010. године

САДРЖАЈ

1. Увод.....	4
2. Резиме.....	5
3. Основни елементи концепта јавне интерне финансијске контроле.....	8
3.1. Управљачка одговорност	9
3.2. Финансијско управљање и контрола.....	9
3.2.1. Контролно окружење.....	10
3.2.2. Управљање ризицима.....	11
3.2.3. Контролне активности.....	11
3.2.4. Информације и комуникације.....	12
3.2.5. Праћење/Надзор.....	12
3.3. Функционално независна интерна ревизија.....	13
3.4. Централна јединица за хармонизацију финансијског управљања и контроле и функције интерне ревизије.....	14
4. Актуелна ситуација у интерној финансијској контроли у Републици Српској.....	14
4.1. Институционални оквир.....	14
4.2. Досадашње активности везане за интерну финансијску контролу.....	16
4.3. Правни оквир.....	17
4.3.1. Финансијско управљање и контрола.....	19
4.3.2. Интерна ревизија.....	20
4.3.3. Централна јединица за хармонизацију (ЦЈХ).....	21
5. Развој интерне финансијске контроле у јавном сектору у Републици Српској.....	22
5.1. Развој управљачке одговорности.....	24
5.2. Развој система финансијског управљања и контрола.....	25
5.3. Развој интерне ревизије.....	26
5.4. Централна јединица за хармонизацију (ЦЈХ).....	28
5.5. Управљање и контрола ИПА помоћи и фондовима ЕУ.....	30
5.6. Утврђивање контрола/процедура везаних за значајне неправилности и преваре.....	31
6. Акциони план за реализацију Стратегије.....	31

Кориштене скраћенице

CAO- Competent Accrediting Officer (Службеник у Министарству финансија који је надлежан за акредитацију у Републици Српској)

CFCU – Central Finance and Contracting Unit (Централна јединица за уговарање и финансирање из средстава ЕУ за Републику Српску)

CЈН – Централна јединица за хармонизацију

COSO – Committee of Sponsoring Organisations Of the Treadway Commission (Одбор организација које су покровитељи Treadway Комисије-Националне Комисије, а посвећен је побољшању квалитета финансијског извјештавања, пословној етици, интерним контролама и корпоративном управљању)

DfID – Department for International Development (Одјељење Уједињеног Краљевства за међународни развој)

DG Budget – General Directorate of the Budget (Одјељење за буџет ЕК)

FMC - Financial Management and Control (Финансијско управљање и контрола)

IFK- Интерна финансијска контрола јавног сектора Републике Српске

INTOSAI – International Organization of the Supreme Audit Institutions (Међународна организација државних ревизорских институција)

IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance (Средства ЕУ за пред-приступну помоћ земљи која је потенцијални кандидат или кандидат за приступање ЕУ)

IR- Интерна ревизија

NAO- National Authorising Officer (Службеник у Министарству финансија Републике Српске задужен за овјеравање)

NF- National Fund (Рачуни Трезора Републике Српске преко којих ће се усмјеравати средства ЕУ)

NIPAC- National IPA Coordinator (Координатор за програме финансиране из ИПА средстава на нивоу Републике Српске)

PIFC - Public Internal Financial Control (Јавна интерна финансијска контрола)

SIGMA – Support for Improvement in Governance and Management (Подршка побољшању руковођења и управљања)

SRR-CPP – Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске

USAID – United States Agency for International Development (Агенција Сједињених Америчких Држава за међународни развој)

1. Увод

Европска комисија (ЕК) и Генерални директорат за буџет ЕК, дефинисали су политику за успостављање и развој интерне финансијске контроле у јавном сектору (енглески термин: PIFC – Public Internal Financial Control) земаља које се налазе у процесу придруживања Европској унији (ЕУ).

Према поменутиим политикама ЕК, интерна финансијска контрола треба да се заснива на међународно прихваћеним принципима управљања и стандардима контроле, чија имплементација треба резултирати потврђивањем од администрације односне земље, да су потрошена јавна средства кориштена ефикасно, ефективно, транспарентно и одговорно.

Успостављање новог модела управљања јавним финансијама, представља дугорочан процес који захтјева значајне промјене постојећих система управљања, који су у основи засновани на моделу који осигурава извршавање планираних активности у складу са усвојеним буџетом.

Према концепту ЕК, процес успостављања и развоја интерне финансијске контроле, започиње са израдом документа Стратегије интерне финансијске контроле, који треба да помогне институцијама Републике Српске да се упознају са основним елементима међународно признатих стандарда управљања и контроле, недостацима постојећег модела управљања и контроле, као и активностима које се планирају извршити у циљу преласка на захтјевани модел финансијског управљања и контроле.

Стратегија за успостављање и развој интерне финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске – ИФК, припремљена је од стране радне групе Министарства финансија Републике Српске, уз експертску подршку SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) и Генералног Директората Европске комисије за буџет (DG Budget ЕК).

Анализа недостатака постојећег система управљања и контроле у јавном сектору Републике Српске, извршена је на основу постојећих прописа који регулишу подручје финансијског управљања и контроле и интерне ревизије, извјештаја о процјенама система управљања које су радили међународни експерти ангажовани од стране ЕК, извјештаја Свјетске банке о системском прегледу општих капацитета, те на основу налаза и препорука садржаних у извјештајима Главне службе за ревизију Републике Српске.

Не постоје строго одређени захтјеви ЕУ у погледу одређеног буџетског модела који морају прихватити земље које се налазе у процесу стабилизације и придруживања или земље кандидати. То подразумјева, да ће Влада и Министарство финансија Републике Српске, ускладити прихваћене оквирне моделе управљања и стандарде контроле институција и земаља чланица ЕУ, са постојећом структуром институција Републике Српске и финансијским системима за које су одговорне институције Републике Српске.

Земље су обавезне да изврше реформу јавне интерне контроле на начин да имплементирају међународне стандарде и најбоље праксе ЕУ.

Принципи управљања и стандарди контроле који буду дефинисани и успостављени у институције јавног сектора Републике Српске путем Стратегије ИФК и акционог плана исте, примјењиваће се и на средства помоћи и фондове ЕУ (и средстава других међународних финансијских институција), која буду користиле институције Републике Српске.

У члану 91 Споразума о стабилизацији и придруживању, који је потписан између БиХ и Европске комисије (ЕК), предвиђено је успостављање интерне финансијске контроле на начин који је развила ЕК.

Европско партнерство са БиХ, такође наводи захтјев за увођење ИФК.

Документ Стратегије ИФК ће бити усвојен од стране Владе Републике Српске. Међутим, овај Документ ће се развијати континуирано, уз могуће периодично ажурирање у циљу усклађивања активности и циљева из плана имплементације са реализованим активностима, као и због повезаности и утицаја реформе других хоризонталних система и подсистема на област јавне интерне финансијске контроле.

Ажурирање плана имплементације, а по потреби и Стратегије ИФК ће вршити Министарства финансија, на начин на који је Стратегија припремљена у свом иницијалном садржају. Министарство финансија ће периодично извјештавати Владу Републике Српске о напретку у реализацији плана, као и о приједлогу мјера за отклањање евентуалних препрека за испуњавање планираних активности и циљева.

На основу Стратегије ИФК, ЕК израђује пројектни задатак и спроводи поступак набавке и уговарања консултанта који ће пружити техничку помоћ у примјени и надзору усвојене Стратегије. У току је поступак за избор консултанта који ће бити ангажован на имплементацији Стратегије успостављања и развоја финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске.

2. Резиме

Документом Стратегије ИФК-е, утврђују се основне компоненте развоја интерне финансијске контроле које су засноване на међународно признатим принципима и стандардима управљања и контроле институција и земаља чланица ЕУ.

Успостављање, развој и примјена интерне финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске, одвијаће се кроз синхронизован и координиран развој финансијског управљања и контроле, функције интерне ревизије и Централне јединице за хармонизацију (ЦЈХ).

То подразумјева усвајање недостајућег закона о финансијском управљању и контроли, обавезујућег оквира стандарда интерне контроле и других прописа који ће бити правна основа за успостављање одговарајућих структура у институцијама јавног сектора. Усвојени прописи и успостављене структуре ће бити одговорне или ће им бити делегирана одговорност за успостављање система финансијског управљања и контроле у зависности од сложености и комплексности активности сваке институције и оцјењеног ризика у одређеном подручју активности.

Програми за обуку руководилаца и особља ангажованог на активностима финансијског управљања и контроле, заједно са увојеним недостајућим прописима, биће претпоставка за примјену принципа делегирања овлаштења и одговорности са јасним писаним процедурама које ће, између осталог, обухватити: одобравање, овјеравање и овлаштења за све значајне активности.

Стварање одговарајућег контролног окружења за стратешко планирање, програмско буџетирање, средњорочни оквир расхода и документ оквирног буџета, са процјеном ризика на датом нивоу одговорности, биће основа за успостављање ефикасних претходних и накнадних контрола, које ће осигурати реализацију постављених циљева у погледу ефикасности и ефективности кориштених ресурса и исправности трансакција.

Стратегија ИФК, закон о интерној ревизији и недостајући подзаконски прописи за област интерне ревизије, методологија и смјернице за рад интерних ревизора, међународно признати стандарди интерне ревизије и кодекс етике за интерне ревизоре, омогућиће успостављање одговарајуће структуре јединица за интерну ревизију и интерних ревизора у јавном сектору Републике Српске.

Усвојени програми за обуку, обука интерних ревизора, програми за полагање и полагање за стицање овлаштења Министра финансија за рад у јавном сектору Републике Српске, омогућиће да интерни ревизори стекну неопходна знања и вјештине да могу додати вриједност активностима институција у којима врше ревизију, посебно у погледу успостављања одговарајућег система управљања и контроле, процјене ризика и руковођења институцијом.

Успостављени систем управљања и контрола, треба да омогући извјештавање виших буџетских корисника од стране нижих, те на тај начин осигура да виши буџетски корисници потврђују испуњавање циљева који су били дефинисани односним моделом управљања и контрола код нижих буџетских корисника хијерархијског ланца.

Извјештавање о систему финансијског управљања и контрола ће бити стандардизовано и транспарентно, а резултати извршених контролних процедура ће бити доступни свим заинтересованим у датом систему управљања и контрола.

Тако успостављен модел управљања и контроле, са ефикасном интерном ревизијом и годишњим консолидованим извјештајима о ефикасности и ефективности успостављеног модела управљања и контроле, омогућиће да Влада Републике Српске извести јавност и Парламент Републике Српске, не само о тачном, законитом и регуларном извршењу финансијских активности, већ и о ефикасном и ефективном кориштењу средстава и квалитету извршених трансакција.

Као трећа компонента ИФК, биће успостављена ЦЈХ. ЦЈХ ће бити организована и функционисаће у складу са Правилником о организацији и систематизацији радних мјеста Министарства финансија, Законом о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, и другим прописима који ће омогућити ефикасно функционисање ЦЈХ. ЦЈХ ће бити носилац промјена у подручју јавне интерне финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске.

Оперативност јединица за интерну ревизију, биће координирана од стране ЦЈХ на основу услова који су дефинисани Законом о интерној ревизији и другим прописима које ће усвојити Министарство финансија Републике Српске.

Координација рада ће омогућити успостављање функционално независних јединица за интерну ревизију које ће обављати активности интерне ревизије у складу са нивоом знања и вјештина којима располажу запослени интерни ревизори и усвојеним прописима, стандардима, методологијом и смјерницама Министарства финансија.

ЦЈХ ће такође координирати и усмјеравати активности интерне ревизије у односу на степен развијености система финансијског управљања и контрола, на тај начин да се развој функције интерне ревизије одвија почев од ревизије усклађености, преко ревизије ефикасности и ефективности система, па до процјене система финансијског управљања и контрола. Основу за координацију и усмјеравање функције интерне ревизије омогућиће анализа стратешких и годишњих планова, као и годишњих извјештаја о извршеним ревизијама јединица за интерну ревизију.

Циљ интерне финансијске контроле јесте настојање да се успостави свеобухватан и чврст систем управљања и контрола, који ће бити интегрисан у све значајне финансијске процесе институција Републике Српске.

Систем финансијског управљања и контроле, ће узети у обзир карактеристике финансијских система (подсистема) који се обављају у институцијама Републике Српске, као и сложеност и комплексност институција у којима се обављају односни процеси, уз уважавање принципа трошак/корист.

Циљеви и подручја активности из Акционог плана Стратегије ИФК који су наведени, између себе се преплићу и узајамно утичу један на други, на тај начин да ће испуњавање циљева једног подручја активности довести до напретка у испуњавању циљева и активности другог подручја.

Предложени приступ ће такође помоћи свим јавним институцијама Републике Српске у реализацији вишегодишњих препорука Главне службе за ревизију које се односе на обавезу успостављања система интерних контрола заснованих на процјени ризика, успостављању одговарајућег контролног окружења, надзору и увођењу осталих компоненти финансијског управљања и контрола.

Екстерна оцјена система ИФК вршиће се кроз оцјену квалитета контроле јединица интерне ревизије и ЦЈХ сваких пет година, у складу са Законом о интерној ревизији и усвојеном методологијом оцјене рада ЦЈХ.

План Стратегије ИФК за Републику Српску ће се реализовати преко Министарства финансија у Влади Републике Српске, као власника овог стратешког документа, и финансијске и техничке помоћи која буде пружена од стране ЕК и изабраног консултаната.

Реализација плана Стратегије ИФК, процјењује се на период од најмање 5-7 година. На испуњавање дефинисаних циљева и активности у наведеном периоду, значајно ће утицати следећи ризици:

- Начин на који ће се реализовати подршка која буде пружена кроз дефинисани пројектни документ. То се прије свега односи на потписивање одговарајућих пројектних и финансијских докумената од стране Министарства финансија Републике Српске као директног корисника помоћи, као и присуство и посвећеност

страног консултанта планираним активностима и циљевима Стратегије.

- Недовољна посвећеност промјенама у јавној управи Републике Српске,
- Немогућност запошљавања компетентног особља (укључујући ЦЈХ), неодговарајућа обука и оскудни финансијски ресурси, такође могу представљати потенцијалне ризике који могу негативно утицати на испуњавање планираних активности и циљева Стратегије ИФК-е.

За дефинисање оквирних стандарда, смјерница, методологија и програма обуке из области ИФК-а, који ће се моћи прилагодити сваком нивоу власти у БиХ, руководиоци ЦЈХ-у Министарства финансија и трезора и ЦЈХ-у ентитетских Министарства финансија ће успоставити Координациони одбор ЦЈХ-у.

Надлежности и функционисање Координационог одбора ЦЈХ, биће утврђени Правилником о раду Координационог одбора. Координациони одбор ће такође бити задужен за координацију пружања експертске помоћи свим нивоима власти у БиХ у складу са усвојеним Стратегијама ИФК-а и пројектним документом.

3. Основни елементи концепта јавне интерне финансијске контроле - ИФК

У складу са прихваћеним концептом ЕК, јавна интерна финансијска контрола укључује свеобухватан систем процеса и принципа финансијског управљања и контроле и функције интерне ревизије, који су интегрисани у све финансијске системе институција јавног сектора. Системи интерне финансијске контроле имају за циљ да обезбједе одговарајуће и транспарентне методе и структуре које ће осигурати разумно увјеравање да се јавна средства користе за финансирање приоритетних циљева јавних институција.

Систем ИФК успостављају Владе, са циљем одговорног планирања, кориштења, контроле, ревизије и извјештавања о трошењу јавних средстава из домаћих извора и из фондова ЕУ (и других средстава међународних финансијских институција).

Према усвојеном концепту ЕК, систем јавне интерне финансијске контроле обухвата три основна елемента, а то су:

- а) финансијско управљање и контрола (енглеска скраћеница: FMC-Financial Management and Control),
- б) функционално независна интерна ревизија-ИР, и
- в) Централна јединица за хармонизацију и координацију система финансијског управљања и контроле, те функције интерне ревизије (ЦЈХ)

Интерна финансијска контрола има задатак да реформише традиционални национални систем контрола.

3.1. Управљачка одговорност

Успостављање функционалног система јавне интерне финансијске контроле се заснива на принципу управљачке одговорности.

У складу са принципима управљачке одговорности, руководилац организације је коначно одговоран за цјелокупно управљање и развој организације на законит, ефикасан и ефективан начин.

То се у првом реду односи на одговорност за дефинисање стратешких, програмских и оперативних циљева организације у складу са односном регулативом, као и идентификовање, оцјену и управљање ризицима у циљу испуњавања дефинисаних циљева организације.

У циљу реализације постављених циљева, руководилац је одговоран за развој и провођење система финансијског управљања и контрола, који ће осигурати остваривање тих циљева.

Руководилац организације је одговоран за успостављање и развој функције интерне ревизије, која ће процјенити да ли је систем финансијског управљања и контрола адекватан и да ли ефикасно дјелује током периода.

Руководилац организације је одговоран за развој и примјену политика и процедура које ће осигурати транспарентно и разумно испуњавање циљева организације, и система финансијског управљања и контрола.

Управљачка одговорност се не ограничава само на финансијски аспект активности организације, већ укључује и све оперативне активности и процесе.

Руководилац организације је одговоран за надзор над извршавањем свих значајних активности и процеса као, и извјештавање надлежних тијела о адекватности и ефективности финансијског управљања и контрола и интерне ревизије.

Руководилац организације не може спријечити руководиоца јединице за интерну ревизију да обавјести надлежна тијела уколико сматра да би то допринијело транспарентности његовог рада.

3.2. Финансијско управљање и контрола

Систем финансијског управљања и контрола, обухвата све врсте процеса, политика и процедура које се користе у организацији код финансијског планирања, извршавања, контроле и извјештавања у области стратешких, програмских и оперативних активности организације.

Сви запослени у организацији су одговорни за спровођење система финансијског управљања и контрола у складу са успостављеним циљевима организације и пословним процесима. Руководилац је одговоран да осигура развој и примјену

писаних упутстава и процедура за све процесе за које се успостављају контролне активности.

Систем финансијског управљања и контрола осигурава разумно увјеравање да ће циљеви организације бити испуњени у погледу следећег:

1. економичног, ефективног и ефикасног испуњавања постављених циљева организације,
2. поузданости финансијских извјештаја, сигурности и благовремености финансијских информација,
3. усклађености пословања са односним прописима, плановима, политикама и процедурама и
4. заштите имовине и података.

Систем интерних контрола представља интегралну компоненту процеса управљања организацијом, и саставни су дио активности организације.

Менаџмент организације има кључну улогу у успостављању и ефикасном функционисању интерних контрола, а за примјену интерних контрола, одговорни су запослени у организацији.

Интерне контроле осигуравају разумно увјеравање да ће мисија и циљеви организације бити испуњени. Разумно увјеравање је резултат просуђивања које подразумева да трошкови интерних контрола неће прелазити користи које произилазе из успостављених контрола.

У складу са међународно признатим стандардима интерне контроле, интерне контроле обухватају пет међусобно повезаних елемената, а то су:

- контролно окружење,
- управљање ризицима,
- контролне активности,
- информације и комуникације и
- надгледање/праћење

Горњи елементи представљају оквир интерних контрола и полазну основу која може да се примјени на све институције и процесе. Менаџмент има различит избор у примјени оквира интерних контрола, у зависности од комплексности процеса и методологије коју ће користити у примјени наведених компоненти интерних контрола.

3.2.1. Контролно окружење

Позитивно контролно окружење представља основу за функционисање свих других компоненти модела управљања и контрола. Контролно окружење осигурава одговарајућу структуру организације, интегритет и етичке вриједности, које представљају основу за ефикасне интерне контроле.

Значајан фактор контролног окружења представља такође посвећеност руководиоца организације компетентности (знању и вјештинама) које треба да посједује сваки запослени, у складу са додјељеним овлаштењима и одговорности.

Филозофија и оперативни стил руководиоца, подржавајући став руководства у погледу интерних контрола, као и добре политике и пракса запошљавања, оријентације, обуке, оцјене и напредовања запослених, представља фактор који доприноси позитивном контролном окружењу и ефикасности система управљања и контрола.

3.2.2. Управљање ризицима

Други значајан фактор интерних контрола, представља управљање ризицима или процјена ризика. Управљање ризицима се односи на цјелокупну активност идентификовања значајних ризика који могу утицати на испуњавање постављених циљева организације, анализу ризика кроз оцјену утицаја и вјероватноће дешавања, и коначне одлуке руководиоца о активностима које ће бити предузете како би ефикасно управљали ризицима.

3.2.3. Контролне активности

Контролне активности су интегрални дио активности планирања, извршавања, прегледа и извјештавања, и засноване су на писаним политикама и процедурама за све значајне процесе и активности организације.

Контролне активности се успостављају на свим нивоима и за све значајне функције организације. Оне помажу да се испуне постављени циљеви организације на начин који је дефинисан плановима организације. Дефинисањем и успостављањем контролних активности унутар процеса организације који су оцјењени највећим нивоом ризика, контролне активности помажу да се ријеша (умањи) негативно дјеловање неких значајних ризика организације.

Контролне активности се сврставају у претходне (*ex ante*), текуће (*on going*) и накнадне (*ex post*) контролне активности.

Претходне (*ex ante*) контроле имају за циљ да спријече настајање нежељених догађаја. Претходне контроле је потребно извршити прије доношења одлуке о прикупљању и употреби јавних средстава, преузимању обавеза, спровођењу поступака јавне набавке, закључивању уговора и повезаних плаћања, те поврата неправилно извршених плаћања.

Примјери претходних контрола укључују утврђивање дужности, постојање писаних процедура за давање овлаштења и сагласности, приступ контроли власништва, провјеравање књиговодствених исправа прије извршеног плаћања.

Текуће (*on going*) контроле се односе на контролне поступке који се примјењују током извршавања активности. Текуће контроле обухватају праћење напретка активности у односу на дефинисане стратешке, оперативне или програмске критерије.

Накнадне (ex post) контроле се спроводе након извршавања пословне активности или пословног процеса. Накнадне контроле се успостављају ради откривања нежељених догађаја који су се стварно десили. Оне имају за циљ да упозоре руководиоце шта се стварно десило, да би се могле подузети корективне активности што је могуће прије. Најчешће накнадне контролне активности односе се на физичке контролне активности, усклађивање, поређење извршења у односу на планове. Надзор над извршавањем одређених активности, такође представља накнадну контролу извршених активности.

Накнадне контролне активности, укључујући инспекцију, представљају ex post контроле које успоставља руководство организације, и не треба их мјешати са интерном или екстерном ревизијом.

У неким ситуацијама се може користити комбинација контролних активности, док у другим, једна контролна активност може бити замјена за другу.

За успјешно функционисање система финансијског управљања и контрола, обавезна је примјена начела адекватног раздвајања дужности. Руководилац институције је обавезан да изврши подјелу дужности и да неопходна овлаштења пренесе руководећим лицима у организацији.

3.2.4. Информације и комуникације

За ефикасно функционисање система финансијског управљања и контроле, неопходно је да организација располаже значајним, поузданим и благовремено достављеним информацијама.

Информације су неопходне цијелој организацији да би испунила постављене циљеве.

Све значајне информације морају бити идентификоване, прикупљене и комунициране у одговарајућем облику кроз организацију (од врха ка доле и обратно).

Руководилац организације треба да осигура да запослени примају и дијеле информације на одговарајући начин, те да су те информације благовремене, довољне и одговарајуће за њихове кориснике.

3.2.5. Праћење/Надзор

Праћење представља преглед активности и трансакција организације у циљу процјене квалитета извршених активности у одређеном времену, као и да се утврди да ли су интерне контроле биле ефективне у посматраном периоду.

Руководилац треба да фокусира надзор према интерним контролама и мисији организације.

Да би надзор био ефикасан, сви запослени треба да разумију мисију организације, циљеве, нивое ризика који ће се толерисати, као и ниво властите одговорности.

Праћење и процјена ефикасности система финансијског управља и контроле ће се вршити кроз стални надзор над извршавањем значајних активности, самопроцјену и кроз активност интерне ревизије.

Иако је интерна ревизија саставни дио компоненте праћења међународно признатог модела управљања и контроле, елеменат праћења је одговорност руководиоца институције. Интерна ревизија је функционално независна функција.

3.3. Функционално независна интерна ревизија

Интерна ревизија представља независну функцију која ће објективно прикупљати информације, провјеравати, анализирати, процјењивати и извјештавати о функцијама и процесима управљања и система контрола. На тај начин, интерна ревизија повећава вриједности процеса и побољшава активности организације.

Интерна ревизија ће заснивати своје активности на стратешком (трогодишњем) и годишњем плану интерне ревизије. Стратешки план ће садржавати процесе/системе/, функције/активности институције, које могу бити подручје рада интерне ревизије. Приоритет вршења ревизије у свакој години, као и интервали обављања одређених ревизија, зависиће од величине ризика којим су оцјењени наведени системи (процеси/активности) и расположивости ресурса за обављање планираних ревизија.

У хијерархијском смислу, интерни ревизори ће извјештавати највишег руководиоца институције директно, али ће бити независни од мишљења руководиоца о начину на који интерни ревизори требају радити. Функционално независна интерна ревизија неће бити дио нити једног другог процеса јавне институције, нити дио неког организационог дијела. Руководилац организације не може тражити од интерног ревизора да буде дио било које управљачке одговорности организације.

Руководилац институције је одговоран за успостављање ефикасног система финансијског управљања и контрола. Интерни ревизори нису одговорни за успостављање, функционисање и развој система финансијског управљања и контрола. Интерни ревизори ће процјенити ефикасност тих система, њихове потенцијалне слабости, недостатке и неправилности, да би дали препоруке за побољшање и пратили извршене корекције.

Руководилац организације је одговоран за примјену препорука интерне ревизије.

Јединица за интерну ревизију ће припремити правилник о интерној ревизији и етички кодекс за интерне ревизоре, у складу са односним прописима и специфичностима институције.

3.4. Централна јединица за хармонизацију система финансијског управљања и контроле и интерне ревизије

Централна јединица за хармонизацију (ЦЈХ) је интегрални дио јавне интерне финансијске контроле. ЦЈХ је овлаштена да управља развојем, и услов је за успјешан приступ успостављању и развоју јавне интерне финансијске контроле.

ЦЈХ је одговорна за развој и примјену принципа финансијског управљања и оквирних стандарда контроле, те за методологију за рад интерне ревизије у јавном сектору, који ће бити засновани на међународно прихваћеним стандардима и добрим праксама институција и земаља чланица ЕУ.

ЦЈХ се посебно фокусира на развој прописа, процедура и ревизорских трагова за финансијско управљање и контролу, и на припрему оквирног правилника за интерну ревизију, приручника за интерну ревизију, као и етичког кодекса за службенике који су укључени у финансијско управљање и контролу и интерну ревизију.

ЦЈХ надгледа примјену усвојених прописа, методологија и процедура, анализира резултате и извјештава Министарство и Владу о развоју јавне интерне финансијске контроле, слабостима, те потребним мјерама за унапређење система финансијског управљања и контроле и интерне ревизије.

ЦЈХ усваја одговарајуће програме обуке како за особље задужено за финансијско управљање и контроле, тако и за интерне ревизоре. Програми обуке су засновани на међународним стандардима, принципима и најбољим праксама из области финансијског управљања и контрола и интерне ревизије.

ЦЈХ је такође одговорна за координацију и организовање одговарајуће обуке руководне структуре и државних службеника у јавном сектору за подручје финансијског управљања и контроле, као и интерне ревизије.

На основу праксе ЕК, Министарство финансија је, у правилу, најприкладнија локација за ЦЈХ.

4. Актуелна ситуација у интерној финансијској контроли у Републици Српској

Постојање појединих елемената интерне финансијске контроле у институцијама јавног сектора Републике Српске, може се препознати кроз систем финансијског управљања и контрола обухваћен институционалним (системским) и законодавним оквиром који је наведен у наредном тексту.

4.1. Институционални оквир

Институције које имају највећи значај за развој и провођење јавне интерне финансијске контроле у Републици Српској, су:

Народна скупштина Републике Српске, је изабрани орган грађана Републике Српске. Народна скупштина је носилац законодавне власти у Републици Српској. Доноси законе и

буџет Републике Српске, обавља изборе, именује и разрјешава и контролише рад Владе Републике Српске. Путем сталног **Одбора за ревизију**, значајно доприноси ефикасности система управља и контрола корисника јавних средстава у Републици Српској. Главна служба за ревизију је одговорна Одбору за ревизију. Одбор доприноси одговорном трошењу јавних средстава буџетских корисника на тај начин што осигурава провођења препорука датих у ревизорским извјештајима о неправилностима које се односе на финансијско извјештавање и финансијско управљање и контроле буџетских корисника код којих је вршена ревизија.

Влада Републике Српске предлаже законе и друге прописе Народној скупштини Републике Српске, предлаже буџет и завршни рачун Републике Српске, проводи законе и друга акта Народне скупштине, води унутрашњу политику, усмјерава и надзире рад министарстава, републичких управа и управних организација, брине се о економском развоју Републике Српске. Обавља и друге послове одређене Уставом Републике Српске и законом.

Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске, обавља своју функцију у складу са Законом о ревизији јавног сектора Републике Српске. Овлаштена је да обавља ревизију свих институција Републике Српске које се финансирају из јавних средстава (буџета Републике Српске, буџета општина и градова као и јавних предузећа и ванбуџетских фондова). Има мандат да врши финансијску ревизију, ревизију учинка, ревизију усклађености, накнадне ревизије, ревизију система управљања и контроле, као и друге услуге сродне ревизији. Ревизорски извјештаји се објављују на web страници Главне службе за ревизију.

Јединице за интерну ревизију у институцијама јавног сектора Републике Српске, оснивају се у складу са почетним критеријима наведеним у Закону о интерној ревизији. Око тридесет институција јавног сектора Републике Српске је успоставило структуре за обављање функције интерне ревизије. Развој функције интерне ревизије, највећим дијелом је у вези са развојем и примјеном Стратегије интерне финансијске контроле, хармонизацијом прописа и координацијом рада коју обавља ЦЈХ.

Министарство финансија Републике Српске, има једну од најзначајнијих улога у развоју, провођењу и надзору над извршавањем јавне интерне финансијске контроле. Значај се огледа како у предлагању основних закона који обавезују буџетске кориснике да успостављају елементе јавне интерне финансијске контроле, израде подзаконских прописа којима се дефинишу политике и процедуре за примјену принципа финансијског управљања и контрола, тако и надзором над примјеном односних прописа и извјештавању о истим. Министарство финансија Републике Српске је одговорно за надзор над функционисањем најзначајнијих финансијских система и подсистема Републике Српске, који, између осталих обухватају:

Процес припреме буџета Републике Српске се заснива на средњерочном оквиру расхода и документу оквирног буџета (ДОБ). Традиционални модел економске класификације је преовлађујући код припреме буџета, иако се кроз пројекте које финансира Уједињено Краљевство, уводи програмско буџетирање на основу средњорочног оквира расхода и алокација ресурса у складу са политикама владе.

Извршење буџета и управљање готовином - Буџет Републике Српске се извршава на основу закона о извршењу буџета који наводи буџет који ће бити извршен и захтјеве за управљање готовином. Закон о извршењу буџета се реализује кроз годишње и мјесечне планове трошења средстава, у складу са утврђеним приоритетима трошења. Аутоматски трезорски систем осигурава да се

не врше плаћања без одговарајућег буџета усвојеног за те намјене и претходне мјесечне алокације средстава. Буџетски корисници овјеравају, одобравају и дају овлаштење за плаћање обавеза, а трезор врши плаћање.

Контроле извршења буџета – Министри и руководиоци републичких управа и управних организација су одговорни за извршење буџета у складу са законом о извршењу буџета. Буџетска инспекција Министарства финансија обавља накнадну контролу законитости извршења буџета буџетских корисника Републике Српске, у складу са законом о извршењу буџета.

Обрачун плата - Свака буџетска потрошачка јединица управља својим платним системом. Међутим, трезорски систем има уграђене контроле за ограничавање расхода за плате у односу на усвојене буџете за те намјене, па не постоји могућност већих исплата у односу на буџетом одобрене износе.

Рачуноводствени систем – Република Српска има јединствен рачуноводствени систем за јавни сектор. Трезор Републике Српске води званичну рачуноводствену евиденцију свих буџетских корисника. Трезорски систем је значајно побољшао расположивост и квалитет финансијског извјештавања у јавном сектору. Министарство финансија има обавезу да контролише финансијске извјештаје буџетских корисника, буџета општина и градова, те јавних фондова. Годишњи извјештаји о извршењу буџета се благовремено достављају Парламенту Републике Српске. Трезор припрема консолидовани годишњи извјештај за Владу.

Регистар сталних средстава воде буџетске потрошачке јединице. Евиденције се срањавају годишње, са физичким пописом који проводе буџетске потрошачке јединице.

Пореска управа евидентира обавезе за директне порезе и непореске приходе и прати дуговања за исте. Пореска управа срањава своје евиденције са евиденцијама које добије од Трезора. Пореска управа такође обавља инспекцијски надзор над тачношћу обрачуна и плаћања обавеза за директне порезе и непореске приходе Републике Српске.

Агенција за јавне набавке је надлежна за правилно спровођење Закона о јавним набавкама. Агенција обавља своје надлежности успостављањем система праћења примјене одредби овог закона од стране уговорних органа. Активност набавке се проводи у оквиру сваког корисника јавних средстава, у складу са планом набавки и додјељеним средствима.

Канцеларија за разматрање жалби је самостална управна организација, основана у складу са одредбама Закона о јавним набавкама, која има за циљ разматрање и доношење другостепених одлука по жалбама добављача на поступак провођења јавних набавки од стране уговорних органа.

Канцеларија представља орган који врши накнадну контролу над проведеним поступком набавке.

Министарства, републичке управе и републичке управне организације – су одговорни за оперативне и материјално финансијске активности. То укључује одговорност за планирање буџета, извршење буџета, управљање системом плаћања у складу са усвојеним законом, регистар сталних средстава, књиговодствено евидентирање, функцију јавних набавке итд.

Градови и општине – припремају и извршавају буџет у складу са републичким законима. Рачуноводство и извјештавање је засновано на трезорском систему код градова и већих општина. Надлежне су за управљање и располагање имовином. Министарство управе и локалне самоуправе врши надзор над радом органа јединица локалне самоуправе.

Републичка управа за инспекцијске послове (Инспекторат)-обавља активности надзора над примјеном закона у разним областима дјеловања републичких, општинских, градских и локалних управа. Надзор се односи на подручја заштите на раду, промета робе, угоститељство, заштита вода, заштита шума итд. Влада Републике Српске врши надзор над радом Инспектората.

4.2. Досадашње активности везане за интерну финансијску контролу

Активности које су извршене у недавној прошлости које су значајно утицале на развој јавне финансијске контроле, свакако се односе на активности међународних институција.

Најзначајнији допринос дале су следеће међународне институције:

- Свјетска банка је припремила Документ фидуцијарног ажурирања финансијског управљања у БиХ, који је обухватио и финансијско управљање у Републици Српској.
- Документ-Пројекат реформе јавне управе, који је припремила Европска комисија, дефинише и реформу јавних финансија, у оквиру које се посебно разматра увођење јавне интерне финансијске контроле (PIFC), у складу са захтјевима Европске уније.
- Свјетска банка је обезбједила значајну додатну подршку и условила давање зајма израдом нацрта и усвајањем закона о интерној ревизији.
- USAID је финансирао увођење система трезора на нивоу Републике Српске, и припремио Оквир система интерних контрола.
- Техничка помоћ DfID се фокусира на пружање подршке за реформу процеса планирања буџета Републике Српске и унапређење буџетских система и процедура.

4.3. Правни оквир

Најзначајнији прописи који утичу на контролно окружење и регулишу интерну финансијску контролу у Републици Српској обухватају:

- Пословник о раду Народне скупштине Републике Српске (Сл.гл. РС бр. 79/07)
- Закон о ревизији јавног сектора Републике Српске (Сл. гл. РС бр. 98/05)
- Закон о Влади Републике Српске (Сл.гл. РС бр. 118/08)
- Закон о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске (Сл.гл. РС бр. 17/08)
- Закон о буџетском систему Републике Српске (Сл.гл. РС бр. 54/08;126/08;92/09)
- Закон о републичкој управи (Сл.гл. РС бр. 118/08; 11/09)
- Закон о трезору (Сл.гл. РС бр. 16/05; 92/09)
- Закон о извршењу буџета (Сл. гл. РС бр.115/09 за буџет за 2010)
- Закон о инспекцијама у Републици Српској (Сл.гл. РС бр. 113/05;1/08)
- Правилник о интерним контролама и интерним контролним поступцима у Министарству финансија (Сл.гл. РС бр. 110/04)

- Упутство о спровођењу интерних контролних поступака и о раздвајању рачуноводствене функције и функције плаћања (Сл.гл. РС бр. 18/05)

Пословник о раду Народне скупштине Републике Српске, у члану 31-Радна тијела Народне скупштине, који се односи на разматрање питања из надлежности Народне скупштине путем комисија и одбора, наводи Одбор за ревизију као стално тијело Народне скупштине Републике Српске.

Закон о Влади Републике Српске, представља основни пропис који омогућава Влади да координира и усмјерава рад републичких органа управе и врши надзор над њиховим радом, те обуставља од извршења, укида и поништава појединачне акте који су у супротности са законом или прописом Владе.

Законом о ревизији у јавном сектору Републике Српске, дефинисана су овлаштења и одговорности Одбора за ревизију Народне скупштине Републике Српске, у области финансирања рада Главне службе за ревизију, планирања ревизорског рада, извјештавања о раду Главне службе за ревизију, ревизорског извјештавања, као и контроле квалитета ревизорског рада и ревизорских извјештаја.

Закон о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске успоставља функцију интерне ревизије у институцијама Републике Српске. Закон садржи све неопходне елементе за успостављање јединица интерне ревизије. То се односи на надлежност интерне ревизије, принципе и организацију интерне ревизије, сукоб интереса, поступке и активности интерне ревизије те извјештавање о неправилностима и евентуално утврђеној превари. Функција интерне ревизије у јавним предузећима регулисана је Законом о јавним предузећима.

Закон о буџетском систему Републике Српске, на буџетске кориснике је пренио одговорност за успостављање интерних контрола и израду правилника о интерним контролним поступцима. Закон наводи одговорност Министарства финансија да контролише рачуноводствена документа буџетских корисника, општина и градова, те ванбуџетских фондова.

Закон о трезору значајно је децентрализовао одговорност за успостављање и одржавање система управљања и контрола над извршавањем одобрених буџета, функције рачуноводства, те одговорност за тачно и благовремено сачињавање финансијских извјештаја. Буџетска контрола Министарства финансија обавља накнадну контролу (инспекцију) материјално финансијског пословања буџетских корисника. Министар финансија је обавезан донијети правилник о начину вршења управљања и контроле рачуноводствених и других евиденција.

Законом о републичкој управи, дефинисана је одговорност министара и руководилаца републичких управа и републичких управних организација за законито и ефикасно обављање административних, оперативних и материјално финансијских активности у оквиру институције коју представљају. То подразумјева и кориштење средстава у оквиру којим је дефинисан усвојени буџет. Министарства су одговорна за надзор над радом републичких управа и републичких управних организација које им организационо припадају.

Законом о пореској управи, успоставља се надзор над извршавањем закона из области директних пореза. Надзор се извршава путем накнадних инспекција (контрола) законитости и исправности обрачунатих и уплаћених обавеза за директне порезе. Закон прописује обавезу Пореске управе да врши инспекцијски надзор над обавезама пореских обвезника за обрачунате и плаћене директне порезе.

Закон о јавним набавкама, дефинише права, дужности и одговорности учесника у поступцима јавних набавки, као и поступак контроле јавних набавки. **Канцеларија за разматрање жалби** обавља још један ниво контроле процеса набавки, а по приговорима добављача на поступке уговорних органа у току провођења поступка набавки.

Закон о инспекцијама у Републици Српској, уређује обављање инспекцијског надзора у Републици Српској у циљу осигурања извршавања закона и других прописа, и друге области које се односе на организацију, права и обавезе инспектора, и друга питања која су од значаја за инспекцијску дјелатност.

Закон о локалној самоуправи, дефинише надлежност општина, за послове инспекцијског надзора, у складу са Законом о инспекцијама у Републици Српској, као и управљање и располагање имовином општине. Министарство управе и локалне самоуправе је надлежно за вршење административног надзора над радом органа јединица локалне самоуправе.

Правилник о интерним контролама и интерним контролним поступцима у Министарству финансија, дефинише елементе модела интерних контрола, и контролне поступке који се односе на административне активности и рачуноводствени систем.

4.3.1. Финансијско управљање и контрола

Из претходног текста, могуће је закључити да су одредбе које се односе на систем финансијског управљања и контрола у јавном сектору Републике Српске, садржане у неколико закона. Одредбе Закона о буџетском систему, Закона о трезору, Закона о извршењу буџета, Закона о републичкој управи, које се односе на финансијско управљање и контроле, нису у супротности једна са другом у погледу дефинисања одговорности за поједине финансијске системе и контроле. Међутим, поменуте одредбе нису довољна основа за разумјевање и примјену принципа управљања, управљачких процеса, укупне управљачке одговорности, делегирања одговорности, стандарда контроле, циљева контролних поступака, и других критерија финансијског управљања и контрола који се захтјевају регулативом ЕК.

Не постоје прописи и неопходне структуре за успостављање свеобухватног система финансијског управљања и контрола у јавном сектору Републике Српске. Иако постоји разумјевање значајних контролних процедура које се примјењују код већине јавних институција и финансијских система, систем интерних контрола за значајне системе и институције није успостављен. Контролни поступци и резултати извршених контролних процедура, нису транспарентни и доступни вишем организацијском нивоу.

Претходне контроле које се примјењују у појединим системима и институцијама, као и накнадне контроле (инспекција), нису у зависности једне од других, и не представљају ланац у којем би се једне ослањале на друге за исти систем или институцију. Не постоји координација за планирање и извршавање управљачких и контролних активности.

Иако је постигнут значајан напредак у погледу законског оквира и подзаконских прописа, посебно након доношења Правилника о интерним контролама и интерним контролним поступцима, сама имплементација правилника није утврђена због претпоставке да код свих буџетских корисника постоји потреба за

додатним капацитетима, као и због чињенице да правилници не представљају довољну основу за успостављање и функционисање система интерних контрола. Контролни поступци се односе највећим дијелом на контроле извршења буџета у односу на планиране износе и на рачуноводствене контроле, и не укључују питања ефикасности и ефективности извршених буџета.

Обзиром да се јавна интерна финансијска контрола највећим дијелом заснива на контролама путем трезорских система у институцијама јавног сектора Републике Српске, што прије свега подразумијева усклађивање са обрачунима готовинских токова који се праве након усвајања буџета, недостатак делегирања одговорности и управљање јавним расходима на начин који ће омогућити испуњавање циљева организације и ефикасну и ефективну употребе ресурса, представља недостатак постојећег система управљања и контрола у односу на захтјеване принципе управљања и стандарде контроле ЕУ.

Постојање трезорских система са добрим финансијским контролама и посебним овлаштењима за приступ трезорском систему, као и процедура одобравања које се морају поштовати, не представљају гаранцију квалитета јавних расхода и добијања вриједности за утрошени новац.

Постојећи прописи не обавезују буџетске кориснике да припремају годишње извјештаје о ефикасности и ефективности финансијског управљања и контроле, који би били основа за праћење развоја система управљања и контроле и израду консолидованог извјештаја за Владу републике Српске

4.3.2. Интерна ревизија

Закон о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, усвојен је у фебруару 2008 године.

Усвајањем Закона о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, створен је законодавни оквир за успостављање јединица интерне ревизије у институцијама јавног сектора Републике Српске које испуњавају законом дефинисане критерије величине годишњег буџета, броја запослених и годишње вриједности извршених трансакција.

Јединице за интерну ревизију институција Републике Српске се успостављају као самостална тијела која су одговорна руководиоцу институције. Функционална независност, активности интерне ревизије, извјештавање, накнадни преглед и осигурање квалитета, регулисани су Законом о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске. До сада је успостављено приближно тридесет јединица за интерну ревизију у оквиру институција јавног сектора Републике Српске.

Иако је у појединим министарствима, општинама и ванбуџетским фондовима, као и другим републичким управама и управним организацијама вршено запошљавање интерних ревизора у складу са Законом о интерној ревизији, процес успостављања јединица интерне ревизије у свим институцијама није завршен.

Министарство финансија је обавезно усвојити правилник о додатним критеријима за успостављање јединица интерне ревизије. Правилник би омогућио да се успостави одговарајућа структура јединица интерне ревизије јавног сектора Републике Српске, тако да функцијом интерне ревизије буду обухваћене и оне институције које по закону нису обавезне успоставити јединицу за интерну ревизију.

Законом о интерној ревизији и правилником о додатним критеријима за успостављање јединица за интерну ревизију, треба да се успостави структура јединица за интерну ревизију која ће обављати функцију интерне ревизије у приближно 950 (податак Главне службе за ревизију јавног сектора Републике Српске) институција јавног сектора.

Запослени интерни ревизори су обучени највећим дијелом кроз програм обуке Удружења интерних ревизора Републике Српске, које дјелује при Савезу рачуновођа и ревизора Републике Српске. Активности запослених интерних ревизора, углавном су усмјерене на стварање неопходног контролног окружења за обављање функције интерне ревизије, почев од израде правилника, упознавање система институција, успостављање одговарајуће структуре јединице, стратешких и годишњих планова, итд. Ревизорске активности успостављених јединица за интерну ревизију се у већини случајева односе на обављање ревизије усклађености појединих система односне институције у односу на примјенљиве прописе.

За рад интерних ревизора који ће испуњавати критерије компетентности, неопходно је дефинисати и усвојити одговарајуће подзаконске прописе и стандарде интерне ревизије, у складу са међународно признатом праксом интерне ревизије. Додатни програм обуке за обављање функције интерне ревизије у институцијама јавног сектора и обука по усвојеном програму, значајно би унаприједили финансијско управљање и контролу и осигурали да се прописани модели управљања и контроле примјењују.

Јавна предузећа у Републици Српској су успоставила функцију интерне ревизије у складу са Законом о јавним предузећима.

4.3.3. Централна јединица за хармонизацију (ЦЈХ)

На основу Закона о интерној ревизији, у оквиру Министарства финансија Републике Српске, успоставља се Централне јединице за хармонизацију и координацију система финансијског управљања и контрола, те интерне ревизије.

Правилником о организацији и систематизацији радних мјеста Министарства финансија, Централна јединица за хармонизацију је организована у три одјељења.

Одјељење за финансијско управљање и контролу је одговорно за припрему прописа из области финансијског управљања и контрола, надзор над примјеном усвојених прописа и извјештавање о стању и напретку система финансијског управљања и контрола. Кроз пројектни документ Стратегије ИФК-е, одјељење ће усвојити програме обуке за особље које је одговорно за систем финансијског

управљања и контроле, и осигурати примјену усвојеног програма обуке. Програми обуке ће садржавати одредбе о томе која подручја обуке ће вршити спољне институције а који дио програма ће проводити ЦЈХ.

Одјељење за интерну ревизију ЦЈХ, задужен је за дефинисање стандарда и методологије за извршавање функције интерне ревизије у институцијама јавног сектора Републике Српске, надзор над примјеном усвојених прописа, извјештавање о стању и напретку функције интерне ревизије, предлагање мјера за отклањање евентуалних недостатака у функционисању интерне ревизије, као и предлагање програма за обуку интерних ревизора и провођење тих програма у пракси.

Одјељење за информације и комуникације је задужено за идентификацију свих значајних информација које настану реализацијом овог пројекта, као и њихову благовремену комуникацију кроз систем јавне управе Републике Српске. Идентификоване информације и успостављени системи комуникације са заинтересованим странама, обезбједиће предуслове за чување значајних података и њихову употребу у циљу ефикасног извршавања координације развоја и надзора система финансијског управљања и контроле и функције интерне ревизије.

ЦЈХ ће координирати успостављање и развој одговарајуће структуре јединица за интерну ревизију предлагањем неопходних прописа, праћењем њихове примјене и извјештавањем о корекцијама које је потребно извршити да би се добила оптимална структура јединица за интерну ревизију. ЦЈХ ће координирати рад интерних ревизора кроз усклађене правилнике о раду интерне ревизије, методологије рада, стандарде и кодекс етике, програме обуке, сертификовање интерних ревизора и праћењем годишњих извјештаја јединица за интерну ревизију.

Нико од запослених у ЦЈХ неће бити укључен у обављање послова било које јединице за интерну ревизију.

Влада Републике Српске је именовала руководиоца ЦЈХ . Стварно запошљавање особља које је организационо додјељено Централној јединици за хармонизацију је у току.

5. Развој интерне финансијске контроле у јавном сектору у Републици Српској

Успостављање и развој интерне финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске, одвијаће се на основу политика које је развила ЕК, Стратегије за успостављање и развој интерне финансијске контроле у Републици Српској, и најбољих пракси земаља које су се придружиле ЕУ уз примјену поменутог концепта ЕК.

То подразумјева да ће Републике Српска усвојити законе који ће бити претпоставка за успостављање недостајућих структура и тијела институција Републике Српске које ће бити одговорне за развој и примјену система управљања и контроле и функције интерне ревизије у својим институцијама.

Поред недостајућих закона, структура и тијела који би се односили на интерну финансијску контролу, дефинисање и усвајање прописа нижег нивоа, било за подручје финансијског управљања и контроле, менаџерске одговорности или функције интерне ревизије, омогућили би даље унапређење контролног окружења јавног сектора Републике Српске, и управљање јавним средствима у складу са принципима чврстог финансијског управљања и контроле.

Посебан нагласак се ставља на потребу за развојем одговарајућих програма за обуку особља које ће бити ангажовано на увођењу одговарајућих модела управљања и контроле и функције интерне ревизије у институције јавног сектора, као и програмима за полагање и сертификавање особља које прође захтјеване програме обуке.

Обзиром да не постоји једнообразан модел контролног окружења који би био примјењив на администрације сваке земље која се придружује ЕЗ, добро познавање међународно признатих принципа управљања и контроле, најбоље праксе земаља чланица ЕУ, познавање недостатака постојећег система интерне финансијске контроле и реформских процеса који се имплементирају у повезаним финансијским системима, представља основу за успостављање, имплементацију и развој ефикасног система интерне финансијске контроле.

Принципи менаџерске одговорности везани за интегритет, етичке вриједности и политику компетентности запослених, биће значајна основа за успостављање одговорног, ефикасног и ефективног трошења јавних средстава, које треба да укључи редовно годишње извјештавање о чврстом финансијском управљању и контроли које је развијено у свакој институцији.

Структура успостављених јединица за интерну ревизију у јавном сектору Републике Српске, прописи везани за интерну ревизију, методологија интерне ревизије, усвојени стандарди, кодекс етике и програми за обуку и сертификавање интерних ревизора, засновани на најбољим праксама, омогућиће да интерна ревизија пружи разумно увјеравање о ефективности успостављених модела управљања ризиком, контролама и руковођењу у институцијама јавног сектора Републике Српске.

ЦЈХ је структура Министарства финансија која ће бити одговорна за дефинисање и усвајање хармонизованих прописа за успостављање система финансијског управљања и контроле и функције интерне ревизије.

ЦЈХ ће координирати успостављање и развој система финансијског управљања и контроле и функције интерне ревизије на начин да свака институција успостави ефикасан систем финансијског управљања и контроле и да компетентни интерни ревизори дају разумно увјеравање да је систем одговарајући и ефикасан у одређеном времену.

Умрежавање ЦЈХ са сродним институцијама и тијелима других земаља које су кандидати за приступање ЕУ или су земље чланице, омогућио би размјену информација које су неопходне за успостављање и развој финансијског управљања и контроле и интерне ревизије у складу са међународно признатим стандардима и најбољим праксама.

Исти приступ успостављању и развоју система финансијског управљања и контрола, примјењивао би се и за структуре које ће управљати и контролисати кориштење средстава ЕУ.

Оквирни рок за примјену акционог плана Стратегије ИФК у јавном сектору Републике Српске, јесте пет (5) до седам (7) година.

Сама процјена трошкова увођења захтјеваног система јавне интерне финансијске контроле, у почетном моменту није могућа, обзиром да морају бити испуњене многе претпоставке за прикупљање података о трошковима успостављеног система управљања и контрола и користи које успостављени систем доноси.

Најбоља гаранција да трошкови контроле неће превазићи користи које тај процес обезбједи, биће покушај да се координира развој система управљања и контрола и интерне ревизије на тај начин да он представља свеобухватан систем који ће искључити могућност увођења непотребних, или евентуално дуплирање управљачких и контролних поступака у поједине системе и институције, као и предвиђање прелазног периода за стицање потребних знања и вјештина постојећег особље које ће бити ангажовано на пословима интерне ревизије и финансијског управљања и контроле.

На трошкове увођења јавне интерне финансијске контроле у јавни сектор Републике Српске, значајно ће утицати и видови помоћи које ће пружити ЕУ кроз пројектни документ који ће бити усвојен на основу активности и циљева који су наведени у овом документу.

На трошкове увођења ИФК-е, такође могу значајно утицати догађаји који представљају потенцијални ризик за успјешно успостављање јавне интерне финансијске контроле као што су: недовољна посвећеност промјенама у јавној управи Републике Српске, немогућност запошљавања компетентног особља (укључујући ЦЈХ) и неодговарајућа обука.

Годишњи извјештај о реализацији Акционог плана Стратегије ИФК, достављаће се Влади Републике Српске, заједно са извјештајем о одступањима од планираних активности и разлозима за неизвршавање планираних активности.

5.1. Развој управљачке одговорности

Управљачка одговорност руководиоца у институцијама Републике Српске, дефинисаће се законом о систему финансијског управљања и контрола, а биће допуњена одговарајућим правилницима који ће увести додатне критерије управљачке одговорности за поједине финансијске системе и институције јавног сектора Републике Српске. Поменути закон, дефинисаће се одговорност руководиоца институције за успостављање и функционисање одговарајућег система финансијског управљања и контрола.

Обзиром да није увијек могуће за руководиоце да сами врше све управљачке функције и активности, прописи ће предвидјети могућност делегирања овлаштења. Из тог разлога је потребно направити одређене одредбе у прописима, којима се омогућава делегирање овлаштења. Такво делегирање мора бити праћено увођењем обавеза, информацијама о извршеним задацима, као и могућношћу одузимања делегираних овлаштења. Делегирање ове врсте неће отклонити коначну одговорност руководиоца организације.

Програми обуке за подручја финансијског управљања и контроле и интерне ревизије, које је обавезно припремити и проводити Министарство финансија

Републике Српске, дефинисаће и обуке руководиоца за област управљачке одговорности.

Дефинисање принципа управљачке одговорности и одговарајуће обуке руководиоца, биће претпоставка за стварање контролног окружења за систем управљања и контроле заснован на испуњавању дефинисаних циљева организације уз ефикасно и ефективно кориштење ресурса, законито и исправно пословање, и поуздане и благовремене информације.

5.2. Развој система финансијског управљања и контроле

Развој система финансијског управљања и контрола у Републици Српској, који ће бити заснован на међународним стандардима и добрим праксама институција и земаља чланица ЕУ, започиње са усвајањем Стратегије ИФК и Закона о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске.

Развој система финансијског управљања и контрола, биће настављен дефинисањем и усвајањем закона о систему финансијског управљања и контрола, на основу којег ће се припремити други неопходни подзаконски прописи о финансијском управљању и контроли.

Након израде почетних прописа за успостављање система финансијског управљања и контрола, приступило би се организационим промјенама које ће увести структуре овлаштеног и одговорног особља за поједине финансијске системе и институције, у складу са правилником који припреми Министарство финансија. Успостављене структуре ће бити одговорне за развој одговарајућег модела финансијског управљања и контрола, у складу са прописаним критеријима и оквирним моделима финансијског управљања и контрола.

Контролне активности које буду успостављене треба да укључе јасне политике и процедуре за све кључне процесе, те да држе значајне ризике на прихватљивом нивоу. Контролне активности ће укључивати претходне, текуће и накнадне контролне активности, а односиће се на следеће:

- Давање овлаштења и одобравање,
- Сегрегацију обавеза и одговорности за кључне активности,
- Верификацију трансакција и догађаја прије и након извршавања,
- Редовно усклађивање евиденција са значајном документацијом,
- Преглед процеса и активности у односу на примјену постојећих прописа, политика, процедура и других захтјева,
- Преглед критичних тачака рада сваког запосленог (супервизија),
- Контрола приступа средствима и евиденцијама,
- ИТ контролне активности итд.

Акциони план Стратегије ИФК ће омогућити да се постепено уводи ефикасан систем финансијског управљања и контроле који ће обезбједити системски приступ и свеобухватност институција Републике Српске у складу са степеном

развијености и примјене појединих значајних финансијских система и подсистема у институцијама Републике Српске.

Развој система финансијског управљања и контрола, биће заснован на усвојеној методологији за процјену постојећег стања у области финансијског управљања и контрола значајних процеса и/или институција, у односу на циљеве и активности који су наведени у овом документу. Методологија за процјену постојећег стања ће бити дефинисана и усвојена кроз план имплементације за провођење Стратегије ИФК, за сваки значајан систем који буде посматран, у складу са планом активности.

За успјешну имплементацију система финансијског управљања и контрола, неопходно је развити, усвојити и примјенити програме за обуку менаџмента које ће бити одговорно за успостављање одговарајућег система финансијског управљања и контрола.

Програм обуке треба да обухвати управљачке процесе који се односе на стратешко планирање, стратешку процјену ризика, систем интерних контрола, политике управљања људским ресурсима, годишње извјештавање о оперативним активностима, делегирање одговорности и овлаштења за систем финансијског управљања и контрола и годишње извјештавање о систему финансијског управљања и контроле.

Програм треба да обухвати највиши ниво управљачке одговорности или запослене у институцијама Републике Српске, којима ће бити делегиране поменуте управљачке одговорности.

Обуку ће у почетној фази обављати страни експерти и особље ЦЈХ, а касније ће се размотрити могућност укључивања спољних институција (универзитета и професионалних стручних удружења) и обучених тренера.

Развој управљачке одговорности и финансијског управљања и контрола у јавном сектору Републике Српске, представља тежак задатак који укључује одређене ризике, обзиром да се ради о увођењу активности које захтјевају промјену начина размишљања и разумјевање одговорности. Обзиром да је тај процес већ започет кроз процес припреме документа оквирног буџета, вишегодишњег планирања оквира расхода, фискалне прогнозе и пројекције те кроз препоруке из извјештаја Главне службе за ревизију, не би било оправдано одлагати даље активности на успостављању свеобухватног система финансијског управљања и контрола у институцијама јавног сектора Републике Српске.

5.3. Развој интерне ревизије

Развој интерне ревизије у јавном сектору Републике Српске (без јавних предузећа), започео је са усвајањем Закона о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, у 2008 години.

Запошљавање интерних ревизора у институцијама јавног сектора Републике Српске, обавља се на основу критерија за успостављање јединица за интерну ревизију прописаних у Закону о интерној ревизији. Свеобухватна, децентрализована структура јединица за интерну ревизију у јавном сектору Републике Српске, биће успостављена дефинисањем додатних критерија за

успостављање јединица интерне ревизије од стране ЦЈХ Министарства финансија Републике Српске.

Обзиром да се у складу са усвојеним стандардима ЕУ, интерна ревизија дефинише као саставни елемент јавне интерне финансијске контроле, функција интерне ревизије у институцијама јавног сектора Републике Српске, даље ће се развијати као дио свеобухватног система јавне интерне финансијске контроле.

Да би се у почетном периоду избјегла могућност да се од интерних ревизора захтјева извршавање функција финансијског управљања и успостављање система контрола у односним институцијама, планом имплементације ИФК-а осигураће се сукцесивно успостављање функције интерне ревизије са развојем система финансијског управљања и контрола. То се посебно односи на ангажовање интерних ревизора на процјени система финансијског управљања и контрола.

Интерни ревизори ће бити слободни у избору врсте ревизије у складу са постављеним циљем који желе остварити, стратешким планом припремљеним на основу процјене ризика и годишњим планом активности. То подразумјева ревизију свих функција, процеса и система, укључујући и систем финансијског управљања и контрола које успоставља руководство. Интерни ревизори ће извјештавати и давати препоруке за побољшање система финансијског управљања и контрола, те пратити отклањање уочених неправилности.

Методологија рада и смернице за обављање активности интерне ревизије, стандарди рада и етички кодекс за интерне ревизоре, развијаће се упоредо са успостављањем система финансијског управљања и контрола. Сви наведени документи ће бити засновани на међународно признатим стандардима и најбољим праксама функције интерне ревизије. Уз одговарајуће обуке интерних ревизора и пилот пројекте обављања интерних ревизија на оцјени успостављених система управљања и контрола, потврдила би се ефикасност и примјењивост усвојених методологија рада и компетентност интерних ревизора.

Због чињенице да обуку интерних ревизора у Републици Српској врши професионална асоцијација Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске (СРР), програм за обуку интерних ревизора који ће усвојити ЦЈХ ће обухватити постојећи програм обуке СРР. Програм обуке СРР до сада је прошло око 200 интерних ревизора. Програм обуке СРР и додатна знања и вјештине из програма који одобри ЦЈХ, биће услов за стицање сертификата Министра финансија Републике Српске, у складу са Законом о интерној ревизији.

Техничка помоћ ЕК на имплементацији политике интерне финансијске контроле и акционог плана Стратегије ИФК, биће усмјерена на обуку интерних ревизора, према усвојеном програму за обуку интерних ревизора јавног сектора Републике Српске. Иницијални број интерних ревизора који би се обучавао из средстава помоћи или донаторских средстава земаља чланица, био би утврђен након усвајања правилника за дефинисање додатних критерија за успостављање јединица за интерну ревизију и критерија запошљавања интерних ревизора, а обухватио би најмање тренутно запослене интерне ревизоре у јавном сектору Републике Српске.

У складу са Законом о интерној ревизији, јединице за интерну ревизију подлијежу екстерном прегледу контроле квалитета њиховог рада сваких пет година, који ће извршити независна организација или појединац, у складу са Законом о интерној ревизији.

5.4. Централна јединица за хармонизацију (ЦЈХ)

На основу усвојеног Закона о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, Правилником о организацији и систематизацији радних мјеста Министарства финансија, успостављена је ЦЈХ у оквиру Министарства финансија. Почетком 2009 године Влада Републике Српске је именовала руководиоца ЦЈХ, а очекује се пријем особља у складу са Правилником о организацији и систематизацији радних мјеста ЦЈХ.

ЦЈХ је организована на начин да независно обавља послове који су дефинисани односним прописима. Организациони дијелови ЦЈХ су:

- Одјељење за успостављање и надзор над примјеном прописа из области финансијског управљања и контроле,
- Одјељење за успостављање и надзор над примјеном прописа функције интерне ревизије и,
- Одјељење за информације и комуникације ЦЈХ.

Организација послова ЦЈХ како је наведена, треба да омогуће да се послови извршавају одговорно и благовремено. Ти послови ће укључивати следеће:

- Припрему правилника о раду ЦЈХ,
- Припрему закона и подзаконских прописа из подручју финансијског управљања и контроле,
- Припрема и усвајање принципа и оквирних стандарда контроле заснованих на међународним стандардима и најбољим праксама
- Припрему правилника о додатним критеријима за успостављање ефикасне структуре функције интерне ревизије у јавном сектору Републике Српске
- Припрему и усвајање оквирног правилника о раду интерних ревизора
- Припрему и усвајање стандарда и кодекса етике за интерне ревизоре који су засновани на међународним стандардима
- Припрему и усвајање методологије и смјерница за рад интерних ревизора
- Припрему правилника о условима запошљавања и знањима и вјештинама интерних ревизора
- Дефинисање програма обуке и организовање обуке за руководиоце и особље задужене за финансијско управљање и контролу,
- Дефинисање програма обуке и организовање обуке за интерне ревизоре,
- Координација успостављања и развоја система финансијског управљања и контрола и интерне ревизије,
- Праћење примјене прописа из подручја финансијског управљања и контрола, кроз анализу годишњих извјештаја институција Републике Српске о систему финансијског управљања и контрола

- Праћење примјене прописа из области интерне ревизије, кроз анализу годишњих извјештаја институција Републике Српске о извршеним интерним ревизијама
- Припрема консолидованог годишњег извјештаја о активностима везаним за оснивање и развој система финансијског управљања и контрола
- Припрема консолидованог годишњег извјештаја о успостављању и развоју функције интерне ревизије у јавном сектору Републике Српске.
- Израда других неопходних прописа за успостављање и ефикасан рад система финансијског управљања и контрола
- Умрежавање са ЦЈХ других земаља ради размјене најбољих пракси

Када је ријеч о издавању годишњих консолидованих извјештаја, ЦЈХ Републике Српске ће бити обавезна припремити један консолидовани извјештај о финансијском управљању и контроли, и један консолидовани извјештај о интерној ревизији за институције јавног сектора Републике Српске.

Консолидовани годишњи извјештаји ЦЈХ ће обухватити годишње извјештаје свих институција Републике Српске на које се односе прописи из области финансијског управљања и контроле и интерне ревизије. Годишње извјештаје ЦЈХ ће одобрити Министар финансија, а усвајаће их Влада Републике Српске.

ЦЈХ ће успоставити методологију за интерну оцјену ефективности рада ЦЈХ. Методологија ће бити заснована на међународно прихваћеним стандардима оцјењивања и најбољим праксама земаља чланица ЕУ. Годишњи извјештаји ЦЈХ ће бити објављени на web страници Министарства финансија Републике Српске.

Екстерна оцјена рада ЦЈХ ће бити извршена сваке пете године кроз Колегијални Преглед SIGMA или ревизора ЕК, што ће бити дефинисано Правилником о раду Координационог одбора ЦЈХ-а.

За успјешну израду и имплементацију прописа из дјелокруга ЦЈХ, почев од правилника о раду ЦЈХ, па до израде односних закона, методологија, процедура и извјештаја, израду и спровођење програма обуке за подручје финансијског управљања и контрола, интерне ревизије, укључујући и особље ЦЈХ, експертска помоћ ЕК ће бити осигурана кроз пројекат који ће подржати успостављање јавне интерне финансијске контроле у јавном сектору Републике Српске.

Потребно је осигурати размјену искуства са Централним јединицама земаља чланица ЕУ које су успоставиле и ефикасно извршавају своју функцију јавне интерне финансијске контроле у складу са захтјевима ЕК. Неопходно је недостајуће прописе из подручја финансијског управљања, интерне контроле и интерне ревизије дефинисати на основу одговарајућих прописа и добре праксе земаља чланица ЕУ, уз неопходно прилагођавање условима који карактеришу постојећи систем финансијског управљања и контрола у институцијама Републике Српске.

5.5. Управљање и контрола ИПА помоћи и фондовима Европске Уније

Република Српска ће успоставити и развијати све неопходне структуре и процедуре за преузимање функције управљања, извршавања и контроле

средствима предприступне помоћи - ИПА и фондовима ЕУ у складу са захтјеваним моделом за децентрализовани систем управљања.

НИРАК-Национални ИПА координатор за Републику Српску, са одговарајућом службом. Национални координатор ће бити именован од стране Владе Републике Српске, и биће одговоран за координацију програмирања на нивоу Републике Српске, одређивање приоритета, додјелу средстава из програма, мониторинг и евалуацију за пројекте који се имплементирају на нивоу Републике Српске. Такође ће бити одговоран за вертикалну координацију са ИПА координаторима других нивоа власти у БиХ.

САО- Службеник надлежан за акредитацију ће бити Министар финансија Републике Српске, којег ће именовати Влада Републике Српске. Он ће бити одговоран за издавање, праћење и суспензију акредитације Националног фонда и Националног службеника за овјеравање за Републику Српску.

Национални фонд, на челу са **Националним службеником за овјеравање (NAO)**, биће структуре преко којих ће се каналити средства ЕУ за Републику Српску, и који ће координирати финансијско управљање средствима помоћи ЕУ. Национални фонд ће бити смјештен у Ресору за Трезор Републике Српске, а помоћник министра за Трезор Републике Српске ће бити Службеник за овјеравање испред Републике Српске.

SFCU- Централна Јединица за уговарање и финансирање на нивоу Републике Српске. Ова Јединица ће организационо припадати Ресору за јавна улагања Министарства финансија, и биће одговорна за координацију рада Агенција за имплементацију (или оперативних структура појединих министарстава и општина) и одговорних лица за поједине пројектне компоненте. У оквиру надлежних министарстава, градова и општина Републике Српске, биће успостављене одговарајуће оперативне структуре, које ће бити одговорне за провођење једног или више програма за реализацију секторских политика.

Јединица за интерну ревизију Министарства финансија – ће бити одговорна за овјеравање ефикасности система управљања и контроле који су успостављени за управљање појединим програмима, за законитост и регуларност трансакција из ИПА пројеката, као и за друге ревизорске активности које ће бити захтјеване у финансијском споразуму.

Главна служба за ревизију Јавног сектора Републике Српске ће вршити екстерну ревизију ефикасности и ефективности програма који се реализују у оквиру институција Републике Српске, као и све друге ревизије које буду захтјеване Финансијским споразумом са ЕК.

У складу са горе наведеном структуром, извршиће се измјена Правилника о организацији и систематизацији у институцијама Републике Српске.

5.6. Утврђивање контрола/процедура везаних за значајне неправилности и преваре

Један од циљева развоја система унутрашње контроле у јавном сектору Републике Српске, јесте спречавање и благовремено идентификовање значајних неправилности и евентуалних превара. У том циљу је неопходно да институције извјештавају о утврђеним неправилностима и мјерама предузетим да се исте спријече, прате и предузму корективне мјере, како за средства ЕУ тако и за средства буџета Републике Српске.

Закон о интерној ревизији у јавном сектору Републике Српске, дефинисао је обавезу интерних ревизора да извјесте руководиоца јединица за интерну ревизију у случају појаве неправилности и/или преваре. Руководиоци јединица за интерну ревизију су обавезни извјестити руководиоца организације и тужилаштво уколико се појави сумња о неправилности и/или превари.

Министарство финансија ће успоставити структуру за евидентирање неправилности како за кориштена средства домаћег буџета, тако и за средства помоћи и фондове ЕУ. Писане процедуре за поступања по пријављеним неправилностима и евентуалним преварама или сумњама на преваре, створиће одговарајуће контролно окружење за ефикасно пријављивање и поступање по пријављеним неправилностима за јавни сектор Републике Српске.

6. Акциони план за реализацију Стратегије ИФК

Акциони план је припремљен на основу информација које су биле познате у погледу ангажовања техничке помоћи коју ће пружити ЕК на успостављању ИФК у јавном сектору Републике Српске.

Евентуалне измјене развојних потреба и активности на успостављању ефикасног система ИФК у Републици Српској, предвиђене су нацртом пројектног задатка који је припремила ЕК. Такве измјене могу бити предмет преговора коначног корисника (Министарства финансија за Републику Српску) са изабраним консултантом, и могу да се дефинишу у иницијалном периоду од два мјесеца, након потписивања уговора са изабраним консултантом.

Акциони план

Ред.бр.	Развојне потребе	Индикатори	Примјена
1.	Централна јединица за хармонизацију	Стално запослено особље ЦЈХ	Прва половина 2010
2.	Стратегија ИФК	Усвојена Стратегија ИФК	Прва половина 2010
3.	Пројектни споразум	Потписан пројектни документ и Финансијски споразум	Прва половина 2010
4.	Правилник о раду ЦЈХ	Усвојен правилник о раду ЦЈХ	Прва половина 2010
5.	Сарадња ЦЈХ са одговорним особљем министарстава, републичких управа, републичких управних организација, фондова, градова и општина	Одржане презентације о значају ИФКе у министарствима, републичким управама, републичким управним организацијама, општинама, фондовима итд.	До краја 2010
6.	Методологија за процјену постојећег система управљања и контрола значајних система и институција	Усвојена методологија за процјену постојећих система управљања и контрола	Континуирано од 2010 до 2012
7.	Прописи за систем финансијског управљања и контроле и одговорност менаџмента	Закон о финансијском управљању и контроли	До краја 2010
8.	Принципи управљања и стандарди контрола међународних професионалних институција	Усвојени принципи и стандарди управљања и контрола међународних професионалних институција (INTOSAI, COSO итд.)	Континуирано од 2010 до 2012
9.	Најбоље праксе из области финансијског управљања и контроле и интерне ревизије	Умрежавање са ЦЈХ земаља чланица ЕУ и превођење и ажурирање стандарда, смјерница и метода рада	Континуирано од 2010 до 2012 и даље

10	Програм обуке и правилник о условима за особље задужено за финансијско управљање и контроле	- Усвојен програм обуке за особље одговорно за систем финансијског управљања и контроле (са менаџерском одговорношћу)	Континуирано од 2010 до 2012
11	Обука особља одговорног за систем финансијског управљања и контроле, и пилот пројекат за успостављање система финансијског управљања и контроле	Обучени руководиоци и особље задужено за систем финансијског управљања и контроле обавља своје активности у складу са захтјеваним знањем и вјештинама	Процес започиње у 2011, по испуњавању захтјеваних претпоставки успостављених капацитета и траје континуирано
12	Додатни критерији за успостављање јединица за интерну ревизију	Правилник о додатним условима за успостављање јединица интерне ревизије	До краја 2010 године
13	Правилник о раду јединица за интерну ревизију	Оквирни правилник о раду јединица за интерну ревизију усвојен	До краја 2010 године
14	Стандарди за рад интерних ревизора и етички кодекс интерних ревизора	Усвојени стандарди и етички кодекс интерних ревизора засновани на међународно прихваћеним стандардима	До краја 2010
15	Методологија за интерну ревизију	Усвојена методологија интерне ревизије	Континуирано од 2010 до краја 2012
16	Програми обуке и правилници о запошљавању интерних ревизора	Усвојен програм обуке за интерне ревизоре - Усвојен правилник о условима запошљавања интерних ревизора	Континуирано од 2010 до 2012
17	Обуке интерних ревизора и особља ЦЈХ, укључујући пилот ревизију	Обучени интерни ревизори обављају функцију интерне ревизије у складу са усвојеним стандардима, кодексом етике и методологијом за интерну ревизију	Процес обуке започиње у 2010 години са већ запосленим интерним ревизорима и траје континуирано, у складу са успостављањем јединица за интерну ревизију и запошљавањем

			интерних ревизора
18	Стандарди годишњег извјештавања о систему финансијског управљања и контроле институција и ЦЈХ	Први годишњи извјештаји о систему финансијског управљања и интерних контрола институција - Први консолидовани извјештај ЦЈХ	Континуирано од 2011 до 2012
19	Стандарди годишњег извјештавања јединица за интерну ревизију и ЦЈХ	- Први годишњи извјештаји јединица за интерну ревизију написани - Први консолидовани годишњи извјештај ЦЈХ о интерној ревизији написан	Континуирано од 2011 до 2012